

STRATEJİK KONSEPTLER BAĞLAMINDA NATO'NUN STRATEJİK KÜLTÜR DÖNÜŞÜMÜ

Dr. Yusuf Özer
yusufozer72@yahoo.com

ÖZET

Stratejik kültür kavramı güvenlik çalışmaları içerisinde gittikçe önem kazanmaktadır. Güvenliğin en önemli aktörlerinde birisi olan NATO'nun stratejik kültürü, kuruluşundan itibaren yazılmaya başlanan gizli ve kamuoyuna açık stratejik konseptlerinde belirgin bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu çalışmada NATO'nun stratejik kültüründeki değişimler, mevcut stratejik konseptler ve güncellenmesi planlanan stratejik konsept çerçevesinde incelenmiştir.

ATIF İÇİN: Özer, Yusuf, "Stratejik Konseptler Bağlamında NATO'nun Stratejik Kültür Dönüşümü", *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 58, Mayıs 2021. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2021/05/NATOStratejikKonsept_YusufOzer_v.1.pdf

DOI: 10.13140/RG.2.2.24400.43522

ISSN: 2718-0557

Uluslararası ilişkilerde strateji, uluslararası politikanın aktörleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılan yöntemler bütünü ifade etmektedir (Dedeoğlu, 2008).

Giriş

Kültür çalışmaları son yıllarda sosyal bilimlerde kendine kayda değer bir yer edinmiştir. Özellikle, 1980’li yıllarda, örgütsel teoriler ve yönetim çalışmaları bu alana yoğunlaştırmışlardır. Kültür teorileri, 1980’li yıllardan sonra stratejik çalışmalar alanında oldukça etkin bir rol oynamaya başlamışlardır (Davies, 2010, s. 495). Kültür kavramının uluslararası ilişkilerde ilgi çekmesiyle birlikte kültüre ilişkin farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlardan birisi ve belki de en dikkat çekici olanı stratejik kültür kavramıdır (Erdağ, 2013, s. 54).

Güvenlik çalışmaları içerisinde gittikçe önemi artan stratejik kültürün yine güvenliğin en temel aktörlerinden birisi olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)nün stratejik kültürü, kuruluşundan itibaren yazılmaya başlanan gizli ve kamuoyuna açık stratejik konseptlerinde belirgin bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu çalışmada NATO’nun stratejik kültüründeki değişimler, mevcut stratejik konseptler ve NATO Genel Sekreteri’nin talebiyle 2020 yılında hazırlanan “NATO 2030: Yeni bir Çağ için Birliktelik” başlıklı rapor doğrultusunda güncellenmesi planlanan muhtemel stratejik konsept çerçevesinde incelenmiştir.

Kültürden Stratejik Kültüre Geçiş

Strateji, genel olarak askeri bir kavram olarak algılanmaktadır. Bu algı, kavramın kökenini oluşturan “strategos”un eski Yunan uygarlıklarında en yüksek askeri yöneticileri ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Güvenlik perspektifinden bakıldığında en yalın haliyle strateji, kendi varlığını geliştirme ve sürdürme ile karşı tarafın bertaraf edilmesine yönelik eylem ve uygulamaları ifade etmektedir. Uluslararası ilişkilerde strateji, uluslararası politikanın aktörleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılan yöntemler bütünü ifade etmektedir (Dedeoğlu, 2008). Bu yöntemler bütünü, özellikle güvenlik ve savunma çalışmalarında genellikle göz ardı edilen kültürün işlevselliğini ortaya çıkarmak açısından oldukça önemli bir rol üstlenmektedir.

Kültürün stratejik anlamda kullanımı ve bu yöndeki çalışmaların temeli 1977 yılında Jack L.Snyder tarafından ABD Hava Kuvvetleri için hazırlanan “The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations” başlıklı rapora dayanmaktadır. Snyder’a (1977, s. 8) göre stratejik kültür; ulusal strateji toplumunun, eğitim ve taklit yoluyla kazandığı ve nükleer stratejiye ilişkin birbirleriyle paylaştığı fikirlerin, koşullu duygusal tepkilerin ve alışkanlık haline dönüşmüş davranış kalıplarının toplamıdır.

NATO'nun "ortak savunma, kriz yönetimi ve ortaklıklar vasıtasıyla işbirliğine dayalı güvenlik" olmak üzere üç temel görevi vardır.

Stratejik kültür, askeri perspektiften bakıldığında "siyasi alanda askeri gücün etkinliği ve rolünü ortaya koyan konseptleri yapılandıran kalıcı ve uzun vadeli stratejik tercihleri oluşturan semboller sistemi (dil, benzetmeler, metaforlar vb.)" şeklinde tanımlanmaktadır (Johnston, 1995, s. 46).

Bir ülkenin veya NATO gibi uluslararası kuruluşların stratejik kültürünün kaynakları arasında; jeopolitik önemi, tarihi, politik, sosyal ve askeri yapısı, ekonomik durumu, sembolleri, uluslararası normları ve teknolojik yetkinliği yer almaktadır (Duyvesteyn, 2011, s. 524; Grimsley & Murray, 1994, s. 5).

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)

4 Nisan 1949'da, 12 ülke tarafından Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması ile kurulan ve hâlihazırda 30 üye ülkeden oluşan NATO, Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte sürekli bir dönüşümle varlığını devam ettirmiş, ortaya çıkan yeni tehditlere göre yeni görev alanları oluşturmuş ve coğrafi olarak genişleme sürecine hız kazandırmıştır. Özellikle Macaristan, Polonya ve Çekya gibi eski Varşova Paktı üyelerine yönelik genişleme girişimleri başarıya ulaşmış, dağılan Sovyetler Birliği'nin siyasi ve askeri etki alanı içinde yer alan Doğu Avrupa ülkeleri, NATO bünyesinde yerlerini almışlardır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile varlığı sorgulanan NATO, son yirmi yılda geçirdiği dönüşümlerle, hem müttefik sayısını artırmış hem de operasyon alanını genişleterek güçlü bir güvenlik ve savunma örgütüne dönüşmüştür (Oğuzlu, 2012, ss. 9-10; Oktay, 2012). NATO'nun "ortak savunma, kriz yönetimi ve ortaklıklar vasıtasıyla işbirliğine dayalı güvenlik" olmak üzere üç temel görevi vardır. Bu görevler yoluyla askeri ve siyasi yollarla üye devletlerin özgürlük ve güvenliklerini sağlamayı taahhüt etmektedir (NATO, 2016). NATO'nun temel görevleri, değişen tehditlere göre yeniden düzenlenerek stratejik konseptlerinde tanımlanmıştır.

1949'dan günümüze NATO, yedi stratejik konsept geliştirmiştir. Bunlardan dördü (1950, 1952, 1957 ve 1968) hazırlandığı ve onaylandığı zaman diliminde gizli olarak tutulmuş ve kamuoyu ile paylaşılmamıştır. Stratejik konseptler dört dönemdeki gelişmelere paralel şekilde hazırlanmıştır: Soğuk Savaş dönemi (1949-1991), Soğuk Savaş sonrası dönem (1991-2001), 11 Eylül 2001 sonrası güvenlik ortamı (2001-2010) ve NATO'nun Lizbon Zirve deklarasyonu (NATO, 2016; NATO Handbook, 2006).

Stratejik Konseptlerde Stratejik Kültür Dönüşümü - Kamuya Açık Konseptler

NATO'nun ilk stratejik konsepti (DC 1/6), 01 Aralık 1949'da imzalanmış ve ittifak içerisinde işbölümü ile bütünlümlü savunma planını (*integrated*

NATO'nun 1949-

1991 yılları

arasındaki

stratejisinin

"savunma" ve

"caydırıcılık"

olduğu

söylenbilir.

defense planning) içermiştir. Bütünleşmiş savunma planı, Kuzey Atlantik Konseyi tarafından Ocak 1950'de onaylanmıştır. Daha sonraki yıllarda bütünleşmiş askeri yapı (*integrated military structure*) oluşturulmuştur (Aybet, 2010, s. 39). Bu konsept, üye ülkelerin askeri kapasitelerinin yanı sıra ekonomik kaynakları, endüstriyel kabiliyetleri ile coğrafi konumlarına dayanmaktadır. NATO'nun kurulması ile birlikte ilk kez hazırlanan bu konseptte temel hedef, işgücü, kaynaklar ve ekonomik kabiliyetler ile desteklenmiş yeterli güçtür. Bu çerçevede üye ülkeler hem kendi hemde NATO'nun ortak savunmasını gerçekleştirmek üzere askeri yeteneklerini geliştireceklerdir. Bu konsept, NATO'nun hedeflerini tanımladığı ilk konsept olması açısından önemlidir.

NATO'nun 3 Aralık 1952'de onaylanan ikinci stratejik konsepti, Kore savaşının gölgesinde ve Sovyetlerin nükleer teknolojilerdeki ilerlemesine karşı NATO'nun konvansiyonel gücündeki eksiklikler neticesinde hazırlanmıştır. Bu çerçevede Sovyet tehdidinin arttığı değerlendirilerek, Müttefik Kuvvetler Merkezi Komutanlığı (*The Allied Forces Central Command*), Müttefik Güney Komutanlığı (*Allied Forces South*) ve Müttefik Kuzey Komutanlığı olarak üç bölgesel komutanlık oluşturulmuştur (*Allied Forces North*) (Aybet, 2010, s. 39).

9 Mayıs 1957'de onaylanan üçüncü stratejik konsept, diğer konseptlerde tanımlanan ekonomik, endüstriyel kapasite, toplum ve askeri yeteneklerin yanı sıra malzeme, bilimsel ve teknik kaynakların da temel dayanak olarak kabulünü öngörmüştür. Bu konseptin ana hedefi, nükleer silah sistemlerinin modern savaşların gidişatını nasıl değiştirdiğinin ve Avrupa savunması için bu silahların öneminin ortaya konulmasına dayanmaktadır (Aybet, 2010, s. 39). Güçlü bir misilleme anlayışı bu konseptin temel unsurudur.

NATO'nun dördüncü ve son gizli konsepti, 12 Aralık 1967'de onaylanmıştır. Bu konseptin tehditsel aktörü yine Sovyetler Birliği'dir. Bu konseptte göre, NATO'nun caydırıcı gücü, konvansiyonel ve nükleer güçlerin karışımı olacaktır. Bu konsept, her ne kadar gizli olsa da, gelecek 20 yıl için NATO'nun Sovyet bloğuna karşı uygulayacağı politikaları içeren ve kamuoyunun bilgisine sunulan 1967 tarihli Hermel Raporu ile desteklenmiştir (Aybet, 2010, s. 40).

Soğuk Savaş Sonrası Dönem: Kamuya Açık İlk Konsept (1991)

NATO'nun 1949-1991 yılları arasındaki stratejisinin "savunma" ve "caydırıcılık" olduğu söylenebilir. Bu stratejinin en önemli kaynağı, Sovyetler Birliği'ne karşı güvenlik kaygısı, silahlanma yarışları ve nükleer silahların geliştirilmesinde izlenen stratejilerdir. Bu dönem içerisinde muhtemel bir

1991 stratejisiyle NATO bünyesinde Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi oluşturulmuş, üye ülkeler dışında, daha önce düşman olarak görülen ülkelerle işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen Barış İçin Ortaklık programı geliştirilmiştir (Flockhart, 2014, s. 78).

çatışmaya karşı caydırıcılık stratejileri geliştirilmiş, diğer taraftan Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı üyeleriyle olumlu ilişkiler geliştirmenin yolları aranmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte çatışma yerine işbirliğini öngören stratejik konsept kabul edilmiştir.

Bu konseptin ilk kez gizlilik derecesi olmadan açık bir şekilde yayımlanması kendisinden önceki konseptlerden farkını ortaya koymaktadır (Aybet, 2010, s. 38; NATO, 2016; NATO Handbook, 2006). Bu durum dış dünyaya açılım yönünde gerçekleştirdiği kültürel değişimin de önemli bir göstergesidir. Ayrıca sadece askeri hedef ve uygulamaları değil, kamu diplomasisini de içine alan siyasi ve askeri hedefleri içermesi de bu konsepti farklı kılmaktadır (Aybet, 2010, s. 38). Bu konseptte, sorunların çözümüne askeri ve politik yaklaşımı benimseyen kapsamlı yaklaşım stratejisi NATO'nun güvenlik politikasının temeli olarak görülmektedir. Bu çerçevede güvenlik ve istikrarın sağlanması, askeri tedbirlerin yanı sıra siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel konularla da yakından ilgilidir (*The Alliance's New Strategic Concept*, 1991). Bu konseptle birlikte dar bir savunma anlayışından kapsamlı ve geniş bir savunma anlayışına geçiş olmuştur. 1991 stratejisiyle NATO bünyesinde Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (*North Atlantic Cooperation Council*) oluşturulmuş, üye ülkeler dışında, daha önce düşman olarak görülen ülkelerle işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen Barış İçin Ortaklık (*Partnership for Peace* (PfP)) programı geliştirilmiştir (Flockhart, 2014, s. 78).

Kamuya Açık İkinci Konsept (1999 Stratejik Konsepti)

NATO'nun 50'nci kuruluş yıldönümü olan 1999 yılında Washington zirvesinde onaylanan ikinci stratejik konsept, 1991 konseptinin revize edilmiş halidir. Bu stratejik konsept beş temel güvenlik görevi üzerine şekillendirilmiştir: a) güvenlik, b) danışma, c) caydırıcılık ve savunma, ç) kriz yönetimi ve d) ortaklık (Aybet, 2010, s. 41). Bu konsept içerisinde, bir öncesine benzer şekilde, NATO'nun temel görevinin üye devletlerin güvenlik ve özgürlüklerini askeri yollarla korumak olduğu vurgulanırken, savunma boyutuna ilave olarak siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin önemini kabul eden geniş bir güvenlik tanımı yapılmıştır. 1999 stratejik konsepti, Atlantik ötesi bağın korunması, etkili askeri yeteneklerin devamlılığı, ittifak içerisinde bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin oluşturulması, çatışma önleme ve kriz yönetimi, ortaklık, işbirliği ve diyalog, genişleme, silahların kontrolü, silahsızlandırma ve nükleer silahların yayılmasını önleme gibi temel hususları içermektedir (NATO, 2016; NATO Handbook, 2006). Bu çerçevede NATO'ya, üye ülkelerin güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra bölgesel ve küresel barışı ve istikrarı sağlama görevi verilmiş, "5'inci Madde Dışı Krize Müdahale (*Non-Article 5 Crises Response*)" içerisinde barışı

1999 stratejik
konsepti ile
NATO'nun temel
görevi olarak
tanımlanan sert
gücün yumuşak
güce doğru
evrildiği
söylenbilir.

koruma harekâtları icra edilmeye başlanmıştır. 1999 stratejik konsepti ile NATO'nun temel görevi olarak tanımlanan sert gücün yumuşak güce doğru evrildiği söylenebilir. Bu durum oldukça önemli bir stratejik kültür değişiminin habercisidir.

Bosna ve Kosova'da meydana gelen çatışmalar ve buna bağlı oluşan istikrarsız ortam, çatışma çözümüne yönelik adımlar atılmasını gerekli kılmıştır. NATO, bu ülkelerdeki çatışmaların sona erdirilmesine önemli katkı sağlarken tarihinde ilk kez sınırlarının ötesinde bir harekât icra etmiştir. NATO, tarihinde ilk kez savunma anlayışından sıyrılıp müdahale eden ve olaylara el koyan bir anlayışa doğru kültür değişimi yaşamıştır.

Konsepte güvenlik yaklaşımı savunma boyutunun yanı sıra siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri de içine alacak şekilde genişletmiş, işbirliği, ortaklık ve diyalogun gelişimine önem verilmiştir. Bu genişletilmiş yaklaşım kapsamında, başta Avrupa Birliği olmak üzere Avrupa ve Atlantik bölgesinin kurumları ile yakın işbirliğinin önemine vurgu yapılmıştır (Kashmeri, 2011, ss. 165-190).

1999 konseptinin dikkat çeken bir başka yönü, ittifakın yeni üyeliklere açık olduğunun ifade edilmesi ve özellikle Sovyetler Birliği'nden ayrılan ülkelere üstü örtülü bir şekilde bu yönde çağrı yapılmasıdır. Nitekim konseptin imzalandığı 24 Nisan 2009 tarihinden günümüze dek toplam 11 ülke¹ NATO üyesi olmuştur.

Yeni Stratejik Konsept: Aktif Angajman, Modern Savunma (2010)

NATO'nun hâlihazırdaki son konsepti, 2010 yılında kabul edilen, askeri ve savunma konuları üzerine kurgulanan konsepttir (Aybet, 2010, s. 44). 11 Eylül 2001 saldırıları, NATO açısından da bir dönüm noktası olmuş ve stratejik kültür anlayışında önemli değişimler yaratmıştır. Bunlardan birisi ve belki de en önemlisi 50 yıldır yürürlükte olan Washington anlaşmasının 5'nci maddesinin ilk kez kullanılmış olması ve alan dışında harekât düzenleme kabiliyetinin kazanılmasıdır (Yalçınkaya & Açar, 2009). 11 Eylül sonrası üye ülkelerin güvenlik anlayışı, sadece geleneksel çatışmayı önlemek odaklı değil aynı zamanda terörizmle mücadele üzerine yoğunlaşmıştır. Bu nedenle, ittifak üyesi devletlerin, klasik alışagelmış görevleri haricinde, terörizmle mücadele gibi görevlere yönelik askeri ve politik yapılanma ve dönüşümlere gitmeleri kaçınılmaz olmuştur. Askeri yapı ve yeteneklerin bu görevlere uyumlu hale getirilmesi amacıyla önemli yapılanmalar gerçekleştirilmiştir. Bu değişim ve

¹ Bu ülkelerden Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya 29 Mart 2009'da, Arnavutluk ve Hırvatistan 1 Nisan 2009'da, Karadağ 5 Haziran 2017'de, Kuzey Makedonya ise 27 Mart 2020'de üye olmuşlardır.

11 Eylül sonrası
dönemde
NATO'nun
stratejik
kültürünün,
simetrik
savaşta
asimetrik savaşa
doğru bir
dönüşüme
girdiğini
söylemek
mümkündür.

dönüşüm NATO'nun yeni stratejik konseptinin temelini oluşturmuştur (NATO, 2016). 11 Eylül sonrası dönemde NATO'nun stratejik kültürünün, simetrik savaşta asimetrik savaşa doğru bir dönüşüme girdiğini söylemek mümkündür.

2010 Lizbon zirvesinde kabul edilen yeni stratejik konseptte ilk olarak, üye devletlerin güvenlik ve özgürlüklerini politik ve askeri yollarla korunması yönündeki temel görev vurgulanmıştır. Bu konseptte özellikle, 11 Eylül 2001'den itibaren karşılaşılan güvenlik sorunlarına dikkat çekilmiş, NATO'nun kolektif savunma, kriz yönetimi ve güvenlik işbirliği alanlarında görevlerini sürdüreceği ifade edilmiştir (NATO, 2010). Ayrıca, konseptte NATO'nun yumuşak gücü ön plana çıkarılmıştır.

2010 stratejik konsepti, kendisinden önceki konseptlere göre bazı önemli farklar içermektedir. Örneğin siber saldırı tehdidi, yeni konseptte önemli bir yer tutmaktadır. Terör, daha önceki konseptlerde sabotaj ve örgütlü suçlarla birlikte güvenlik riski olarak tanımlanırken 2010 konseptinde başlı başına ayrı bir tehdit olarak belirtilmiştir (Karaosmanoğlu, 2014, s. 15).

NATO 2030: Yeni bir Çağ için Birliktelik

NATO üyesi ülkelerin liderleri, 4 Aralık 2019 tarihinde Londra'da düzenlenen Liderler Toplantısında, NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'u İttifakın stratejik ve siyasi rolünün güçlendirilmesine yönelik bir değerlendirme çalışması başlatmakla görevlendirmişlerdir. Bu kapsamda 10 üyenin katılımıyla bir grup oluşturulmuştur. Grup tarafından 25 Kasım 2020 tarihinde NATO Genel Sekreterine ve 1 Aralık 2020 tarihinde NATO Dışişleri Bakanları Toplantısına bir taslak rapor sunulmuştur.

Söz konusu rapor, yeni bir stratejik konseptin temelini oluşturmuştur. Rapor; "Giriş ve Temel Bulgular", "Analiz: 2010-2030 Güvenlik ve Siyasi Ortam" ile "Öneriler: NATO'nun Rolünün, Uyumunun ve İstişaresinin Güçlendirilmesi" ve "Sonuç" başlıklı dört ana bölümden oluşmaktadır.

Raporun ilk üç bölümünde geçmiş ve mevcut durum tespiti yer almaktadır. İlk bölümde, Grubun 2030'daki NATO vizyonunun ana hatları, vizyonu ve temel bulgularının özeti sunulmaktadır. İkinci bölüm, günümüz ile 2030 arasında NATO'nun içinde bulunduğu koşullara etki edebilecek ana eğilimleri değerlendirmektedir. Üçüncü bölümde, Genel Sekreter tarafından gruba

11 Eylül 2001
saldırıları, NATO
açısından da bir
dönüm noktası
olmuş ve
stratejik kültür
anlayışında
önemli
değişimler
yaratmıştır.

verilen ve rapora yön veren üç hedefi² gerçekleştirmek maksadıyla öneriler yer almıştır. Bu bölüm raporun en kapsamlı bölümüdür.

Raporun birinci bölümündeki en dikkat çekici kısım “hayatiyet, kullanılabilirlik, geçerlilik ve dayanıklılık” (vitality, utility, relevance and endurance) olarak tanımlanan 2030 vizyonudur. Buna göre NATO;

- Avrupa-Atlantik bölgesinde barış, istikrar ve hukukun üstünlüğüne dayalı rolünü sürdürecektir,
- Güncellenecek bir stratejik konsept temelinde tüm üyelerinin kolektif savunması için stratejik ağırlık merkezi olmaya devam edecek,
- Ortak tehditlere karşı proaktif davranış ve stratejiler geliştirmeye yönelik rolünü geliştirecek, tüm önemli ulusal güvenlik sınamalarında üyelerin başvurduğu yegâne ve asli platform olma rolünü güçlendirecek,
- Uluslararası düzende daha etkin olacak,
- Ortaklarla daha derin stratejik ve karşılıklı bağlantılar kuracak,
- Ortak ilgi alanına giren konularda Avrupa Birliği ile karşılıklı işbirliğini geliştirecektir.

Bu vizyonun gerçekleştirilebilmesi için öncelikli olarak 2010 stratejik konseptinin güncellenmesi önerilmiştir. Güncellenecek yeni stratejik konseptte NATO'nun üç temel hedefinin korunması ve istişareler için tek ve zorunlu transatlantik forum olma rolünün geliştirilmesi vurgulanmıştır. Konseptte ayrıca NATO ittifakının temelini oluşturan ilkeleri, jeostratejik ortamdaki değişiklikleri (hem Rusya hem de Çin dahil) ve terörü NATO'nun temel görevlerine daha kapsamlı bir şekilde dahil etme ihtiyacı ile ilgili içeriğin güncellenmesi belirtilmiştir.

Stratejik konsept güncellenirken aşağıda belirtilen hususların gözönünde bulundurulması tavsiye edilmiştir.

- Kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenliğin üç temel görevi de dâhil olmak üzere mevcut stratejik konseptin birçok unsuru yeni konseptte de yer almaya devam etmelidir.
- Yeni bir stratejik konseptin geliştirilmesi, net öncelikler belirlemek ve İttifak'ı yeni stratejik gerçeklerle yüzleşmeye yönlendirerek uyumu sağlamlaştırmak için bir fırsat olarak görülmelidir.

² Bu hedefler şunlardır: 1. Müttefiklerin birliğinin, dayanışmasının ve uyumunun güçlendirilmesi; 2. NATO bünyesinde Müttefikler arasındaki siyasi istişarenin ve eşgüdümün artırılması; 3. Tüm stratejik yönlerden İttifak'ın güvenliğine yönelik mevcut ve gelecekteki tehditlere ve sınamalara cevap verebilmek için NATO'nun siyasi rolünün ve ilgili araçlarının güçlendirilmesi.

NATO 2030 Raporunun dikkat çeken bir diğer konusu Gelişen ve Yıkıcı Teknolojiler alanındaki çabaların artırılması görüşmeleridir. Bu kapsamda Rusya ve Çin gibi devletlerin kilit EDT'lerde hâkimiyet elde etme çabalarıyla rekabet etmek, NATO için stratejik bir öncelik olmalıdır.

- Güncelleme süreci üye ülkelere danışarak Genel Sekreterin himayesinde yürütülmeli ve bir sonraki görüşmelerinde NATO Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından kararlaştırıldıktan hemen sonra başlamalıdır.
- Konseptin hazırlanması net bir zaman çizelgesine dayalı olarak bir yıldan uzun sürmemelidir.

NATO 2030 Raporunun dikkat çeken bir diğer konusu Gelişen ve Yıkıcı Teknolojiler (*Emerging and Disruptive Technologies/EDT*) alanındaki çabaların artırılmasına ilişkin görüşlerdir. Bu kapsamda Rusya ve Çin gibi devletlerin kilit EDT'lerde hâkimiyet elde etme çabalarıyla rekabet etmek, NATO için stratejik bir öncelik olmalıdır. NATO, güvenliklerini ilgilendiren EDT'ler ile ilgili olarak üye ülkeler arasında bilgi paylaşımı ve işbirliği için çok önemli bir koordinasyon kurumu olarak hizmet etmelidir. Teknolojik üstünlüğü korumak, NATO'nun potansiyel tehditleri caydırma ve bunlara karşı savunma yeteneğinin dayandığı temeldir. Büyük veri, yapay zekâ, otonom yetenekler, uzay, bulut teknolojileri, hipersonik ve yeni füze teknolojileri, kuantum teknolojileri ve biyoteknolojiler NATO'nun ve müttefiklerinin gelecekteki güvenliği için esas olan teknolojilerdir. Bu kapsamda NATO özellikle güvenlikle ilgili yapay zekâ stratejileri, normları ve araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerine yönelik devletler ve özel sektör arasında dijital bir zirve düzenlemelidir.

Aralık 2019'da Londra liderler zirvesinde Gelişen ve Yıkıcı Teknolojiler Yol Haritası başlatılarak yeni teknolojilerin etkisi kabul edilmiştir. Bu tür teknolojilerin geliştirilmesi ve tanıtılması, ulusal hükümetlerin birincil sorumluluğu olarak belirlenmiştir. NATO, EDT'lerin güvenlik boyutları konusunda üye ülkeler arasında bilgi paylaşımı ve işbirliği için bir koordinasyon kurumu olarak hizmet etmelidir. Halihazırda, bu amaçla oluşturulmuş bir transatlantik koordinasyon birimi mevcut değildir. Bu kapsamda NATO, üye ülkeler arasında stratejik alanlarda yenilikçiliği teşvik etmekle görevli ABD Savunma Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı (DARPA) veya Avrupa Savunma Fonu'nun (EDF) Kuzey Atlantik eşdeğerini geliştirmeyi planlamalıdır.

Raporda önemle vurgulanan konulardan bir diğeri de terörizmle mücadeledir. Buna göre NATO, terörizmle mücadeleyi temel görevlerine daha açık bir şekilde entegre etmelidir. Teröristlerin EDT kullanımı ve hibrit taktikler de dâhil olmak üzere kilit alanlarda ortak durumsal farkındalık yaratılması maksadıyla müttefikler arasındaki mevcut istihbarat paylaşımı geliştirilmelidir. NATO, hem terörizm gibi geleneksel tehditleri hem de

**NATO, daha iyi
yeşil askeri
teknoloji
geliştirmek ve
uygulamak için
"2014 Yeşil
Savunma
Çerçevesini"
gözden
geçirmelidir.**

Rusya'nın ve daha az ölçüde Çin'in artan varlığını dikkate alarak güney bölgelere ilişkin açık ve tutarlı bir yaklaşım sergilemelidir.

Diğer bir önem verilen konu iklim değişikliğidir. Bu konuda NATO'nun, "İklim ve Güvenlik Mükemmeliyet Merkezi"nin kurulması da dâhil olmak üzere durumsal farkındalığı, erken uyarıyı ve bilgi paylaşımını artırmada oynayacağı rol oldukça önemli görülmektedir. NATO, daha iyi yeşil askeri teknoloji geliştirmek ve uygulamak için "2014 Yeşil Savunma Çerçevesini" gözden geçirmelidir.

Raporda yeni bir tehdit şekli olarak COVID-19 pandemi sürecine de yer verilmiştir. Buna göre COVID-19 krizi, pandemilerin yalnızca halk sağlığını etkilemediğini aynı zamanda uluslararası rekabeti körükleyerek sosyal dayanıklılık ve güvenlik üzerinde yaratabileceği zararlı etkileri de ortaya koymuştur.

Raporun önem arz eden konularından bir diğeri de hibrit ve siber tehditlere ilişkin değerlendirmelerdir. Propaganda, aldatma, sabotaj ve diğer askeri olmayan taktikler gibi "hibrit" yöntemlerin dijital çağ ve hızlı teknolojik değişim ile birlikte gücünü ve yoğunluğunu artırdığı belirtilmektedir. Hibrit ve siber saldırılar devlet ve devlet dışı aktörler tarafından kullanılan etkili araçlardır. Bu saldırıların hedefi, uluslararası düzeni ve NATO'yu zayıflatmaktır. Bu yöntemler genellikle "en zayıf halkayı" veya belirli bir güvenlik açığı bulunan üye ülkeleri hedef almaktadır. 2016 yılında üye ülkeler, siber uzayı hava, kara ve denizin yanı sıra bir operasyon alanı olarak kabul etmişlerdir. 2018'de üye ülkelere özel yardım sağlamak için "Hibrit Karşı Destek Ekipleri" oluşturulmuş, Kasım 2019'da, hibrit tehditlerle mücadele için öncelikleri belirleyen "hibrit tehditlere karşı mücadele" raporu onaylanmıştır. Bu değerlendirmenin dikkat çekici kısmı, bu tehditlere karşı 5'inci maddenin kullanılabilmesi vurgusudur (NATO, 2020).

Sonuç yerine

NATO'nun dış güvenlik ortamı, en son NATO stratejik konseptinin yayınlandığı 2010 yılından bu yana önemli ölçüde değişmiştir. Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi simetrik tehditlerin yanısıra terörizm, göç, iklim değişikliği ve salgın hastalıklar gibi asimetrik tehditlerin yol açtığı güvenlik sorunları NATO ve üye ülkeler için büyük tehdit oluşturmaya devam etmektedir. 2010 konseptinin hazırlandığı dönemde NATO'nun güvenlik anlayışı, sadece geleneksel çatışma değil aynı zamanda terörizmle mücadele üzerine de yoğunlaşmıştır. Bu nedenle, ittifak üyesi devletlerin, klasik alışagelmış görevleri haricinde, terörizmle mücadele gibi görevlere yönelik askeri/siyasi yapılanmalara gitmeleri kaçınılmaz olmuştur. Bu dönemde

güvenliğe ilişkin stratejik kültürün, simetrik savaştan asimetrik savaşa doğru bir dönüşüme girdiğini söylemek mümkündür. Bu konseptte NATO'nun yumuşak gücü ön plana çıkarılmıştır.

Hazırlanacak yeni konseptin ön hazırlığı olarak görülen “NATO 2030: Yeni bir Çağ için Birliktelik” raporu ise geleneksel tehditlerin yanısıra yıkıcı teknolojiler, iklim değişikliği, göç, siber tehditler ve pandemi gibi yeni güvenlik tehditlerini ortaya koymuştur. Hazırlanacak olan yeni konseptin bir önceki konseptlere göre içerik açısından oldukça zengin olacağı öngörülmektedir.

**2016 yılında üye
ülkeler, siber
uzayı hava, kara
ve denizin yanı
sıra bir
operasyon alanı
olarak kabul
etmişlerdir.**

KAYNAKÇA

Aybet, G. (2010). “The NATO Strategic Concept Revisited, Grand Strategy and Emerging Issues”, G. Aybet & R. R. Moore (der.), *NATO In Search of a Vision*. USA: Georgetown University Press.

Davies, P. H. (2004). “Intelligence culture and intelligence failure in Britain and the United States”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 17 (3), ss.495-520.

Dedeoğlu, B. (2008). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Ankara: YeniYüzyıl Yayınları.

Duyvesteyn, I. (2011). “Intelligence and strategic culture: some observations”, *Intelligence and National Security*, Cilt 26 (4), ss. 521-530.

Erdağ, R. (2013). “Türkiye’nin Stratejik Kültürü ve Dış Politikada Yansıması”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 8, (1).

Flockhart, T. (2014). “NATO and EU: A “Strategic Partnership” or a Practice of “Muddling Through”?”, L. Odgaard (der.), *Strategy in NATO Preparing for an Imperfect World*, UK: Palgrave Macmillan.

Grimsley, M., & Murray, W. (1994). “Introduction: On Strategy” W. Murray, A. Bernstein, & M. Knox (der.), *The Making of Strategy: Rulers, States, and War*, Cambridge: Cambridge University Press.

Johnston, A. I. (1995). “Thinking about strategic culture”, *International Security*, Cilt 19 (4), ss. 32-64.

Karaosmanoğlu, Ali. L. (2014). “NATO’nun Dönüşümü”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 10 (40), ss. 3-38.

Kashmeri, S. A. (2011). *NATO 2.0: Reboot or delete?* Potomac Books.

NATO. (2010). “Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Üyelerinin Savunması ve Güvenliği için Stratejik Kavram”, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120207_strategic-concept-2010-tur.pdf (Erişim tarihi: 10.04.2021)

NATO. (2016). “NATO in focus”, <http://www.nato.int/> (Erişim tarihi: 01.04.2021)

NATO. (2020). “NATO 2030: United for a New Era”, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf (Erişim tarihi: 15.03.2021)

NATO Handbook. (2006). Public Diplomacy Division., <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf> (Erişim tarihi: 16.03.2021)

Oğuzlu, T. (2012). “NATO'nun Dönüşümü ve Geleceği”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4 (40).

Oktay, E. G. (2012). “NATO'nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi'nin Artan Rolü”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 9 (34), ss. 125-149.

Snyder, J. (1977). “The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Options”, <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R2154.pdf> (Erişim tarihi: 11.03.2021).

The Alliance's New Strategic Concept. (1991), https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (Erişim tarihi: 12.03.2021).

Yalcinkaya, H., & Açar, D. A. (2009). “NATO peacekeeping in Afghanistan: Expanding the Role to Counterinsurgency or Limiting it to Security Assistance”. *Defence Against Terrorism Review*, Cilt 2 (2), ss. 59-81.

EK OKUMA

Lippert, T. H. (2019). *NATO, Climate Change, and International Security: A Risk Governance Approach*. UK: Springer.

Zapolskis, M. (2012). 1999 and 2010 NATO Strategic Concepts: A Comparative Analysis. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 10(1).

Beten, D., Palestini, C., Marchesoni, E., & Brouillon, M. A. (2020). Advanced Technologies at NATO: An Overview. *Advanced Technologies for Security Applications*, 1-5.

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association (ISA)* ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association (BPSA)* üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı (GP)*, *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı (TÜBAKOV)*, *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship (BSYRF)* projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2021

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.